

Jan van Dijk

Introductie

Jan van Dijk (1908 – 1993) heeft een aanzienlijke hoeveelheid ellende meegemaakt als gevolg van de bombardementen die in het laatste oorlogsjaar van WO II op Deventer zijn uitgevoerd.

In dit document vertel ik (Harm Muis) er over.

Jan werd geboren als de helft van een tweeling (zijn broer heette Maurits) in het gezin van Jan Steven Cloeck (Jan) van Dijk en Wilhelmina Gezina Anna (Mien) Uytenhoudt. Vader Jan was tot 1948 directeur van de bijzondere Handelsschool (later HBS A) en halfbroer van Jantje van Dijk die op haar beurt gehuwd was met de volle broer van moeder Mien Uytenhoudt. Die broer was Wilhelm Uytenhoudt, de stadsarchitect en waarnemend hoofd Gemeentewerken van Deventer. De echtparen Van Dijk – Uytenhoudt en Uytenhoudt – Van Dijk waren dus dubbel geparenteerd. Ze woonden bij elkaar in de buurt. De Van Dijken op de Zwolse weg en de Uytenhoudten op de Radstakeweg. De banden tussen beide families waren hecht.

Later in dit relaas komt de oudste zoon Pieter van Jan jr. aan het woord. Om zijn relatie met mij, de auteur van dit verhaal, te duiden: ik ben een kleinzoon van de architect Wilhelm Uytenhoudt en diens vrouw Jantje van Dijk. Mijn moeder Klasina Anna (1908-1995) was een dochter van dit paar. Je zou Pieter en mij achterneven kunnen noemen.

Laura Klijn werd in 1909 geboren en in 1938 trouwde ze met Jan van Dijk jr. Het echtpaar kreeg twee kinderen: Pieter Julian Cloeck in 1942 en Jan Steven Cloeck in 1943.

Fatale missers

De geallieerde luchtmacht was er in de laatste twee oorlogsjaren op uit om onder meer Duitse steden met oorlogsindustrie, lanceerinrichtingen voor raketten en de aanvoerwegen van Duitsland naar het westen, te vernielen. Daarbij ging het regelmatig mis. Soms dacht men boven Duitse steden te bombarderen, maar dan bleken het later Nederlandse. Een ernstig 'vergissingsbombardement' trof zo in februari 1944 Deventer, Apeldoorn en Nijmegen. Vooral de laatst genoemde stad werd zwaar getroffen.

Ook het raken van spoorlijnen en (spoor)bruggen ging lang niet altijd goed. De Duitse bezetter had bij de bruggen luchtafweergeschut geplaatst. De geallieerden werden daardoor genoodzaakt hun bombardementen van grote hoogte uit te voeren, met onnauwkeurigheid als consequentie. Op 15 december 1944 was het de bedoeling dat de spoorbrug in Deventer zou worden vernietigd door een geallieerd bombardement. Bommen vielen op beide oevers in woongebieden en richtten veel schade aan. De spoorbrug werd slechts licht beschadigd. Behalve materiële schade waren er ook tientallen doden te betreuren. Onder hen bevond zich de 35 jarige Laura van Dijk – Klijn.

Laura van Dijk – Klijn

Het was vrijdagmiddag en Laura was een boodschap aan het doen toen de bommen vielen. De voorpui van de winkel waar ze was, werd naar binnen geblazen en iedereen die in de winkel was, is omgekomen.

Jan van Dijk sr. schrijft hierover in een brief aan zijn zwager Hans Uytenhoudt in Beek Limburg:

Er is gelegenheid een levensteken naar je toe te krijgen. Hier is nog geen postdienst maar een Nederl. Soldaat gaat naar het zuiden en zal die daar posten. Er is hier veel gebeurd. Veel droevigs. De stad is geteisterd door zware bombardementen bedoeld op de bruggen, die intussen alle bommen trotseerden. Bij een van deze is Laura om het leven gekomen. Dat was 15 december. 'n Zware slag voor Jan en z'n beide kinderen. Ze moet onmiddellijk dood geweest zijn; vermoedelijk schedelbasisbreuk. Ze was juist even in een winkel voor een boodschapje en daar viel, zonder dat men nog recht wist van vliegtuigen een bom vlak voor, die de hele voorgevel naar binnen drukte. Allen die daarin waren zijn omgekomen.

Met de al eerder genoemde Pieter, de oudste zoon van Laura en Jan, heb ik per e-mail enkele berichten over familie zaken gewisseld. Hij schreef me dat het om een bombardement door Canadezen ging en dat de bevrijding hierdoor voor hem een wrange bijmaak had gekregen.

De spoorbrug in Deventer.

In mei 1940 opgeblazen door de Nederlanders.

In 1944 poogden de Canadezen de brug te vernielen.

In april 1945 bliezen de Duitsers de brug op.

Jan van Dijk en zonen

Na de dood van Laura, was haar zus Ada Jan komen helpen om het gezin met twee zonen draaiend te houden. Zij trouwden in januari 1946 en er werden nog twee zonen geboren.

Jan van Dijk was hoofd van de Technische Dienst bij het bedrijf Noury en Van der Lande¹. Hij had aan spondylitis geleden en daar een stijve nek aan overgehouden. Ik herinner me hem als een uiterst serieuze en principiële man, die echter wel zo nu en dan grapjes maakte, maar louter met keurige woorden.

¹ Noury & van der Lande ofwel voluit: Koninklijke Industrieële Maatschappij v/h Noury & van der Lande N.V., was een voedingsmiddelen- en chemiebedrijf dat op 6 september 1838 te Deventer werd opgericht. Het is een van de bedrijven die aan de basis stond van het latere AKZO-concern.

Kerstfeest met de gezinnen Uytenhoudt en Van Dijk;
op de bovenste rij geheel links Wilhelm Uytenhoudt;
3^e en 4^e van links de tweeling Jan en Maurits van Dijk en rechts
van hen Laura Klijn ;
rechts onder hen mijn vader Berend Muis met naast hem Mien
van Dijk - Uytenhoudt en haar man Jan sr. ;
mijn moeder Klaske kijkt op de een na onderste rij net om haar
jongste zus Jansje heen;
links naast mijn moeder de hare Jantje Uytenhoudt - van Dijk.

In dezelfde brief van Jan van Dijk sr. aan zwager Hans waarin hij bericht over de dood van Laura, schrijft hij ook over het vervolg van de ellende voor de familie Van Dijk:

Een poos later is een V 2 onmiddellijk bij Jan z'n huis terecht gekomen. Het huis in elkaar en de meubels stuk en beschadigd.

Jan en zijn gezin woonden toen in de Burgemeester Van Marlestraat op nummer 43, vlak bij de Ceintuurbaan.

Een andere bron (Willy Hoogstraten, Deventerkenner en via de Weulinks ook familie – de vader van mijn oma Muis, Gerrit Jan Weulink, was zijn en mijn overgrootvader) geeft ook aan dat de V2 in de buurt van de Ceintuurbaan is terecht gekomen

Zoon Pieter schrijft me per e-mail over dit voorval:

Curieus is dan ook om in een briefje van JSC (= Jan van Dijk sr.) te lezen hoe hij vertelt dat het huis van (mijn vader) Jan vlak na het overlijden van zijn vrouw ook nog eens door een stuk van een bij de lancering ontplofte V2 geraakt en onbewoonbaar werd, en dat Pietje daarbij een vrij diepe glaswond onder zijn oog opgelopen heeft. Dat litteken (nauwelijks zichtbaar) heb ik nog steeds, evenals vrij scherpe herinneringsbeelden van de inslag, van de gedwongen verhuizing en van het verblijf in de kelder bij mijn grootmoeder Klijn tijdens de bombardementen die aan de bevrijding vooraf gingen. Ik was toen bijna drie, maar die gebeurtenissen waren zo heftig, dat ze qua sfeer, met sommige geuren, maar ook visueel diep in mijn geheugen zijn gegrift. Later wel eens bij mijn ouders gechecked of die beelden niet later zijn opgebouwd naar aanleiding van hun verhalen. Maar ik wist veel te veel, ook rare, details. Als je dan die brieven leest, die meer dan zestig jaar later zo ongeveer uit het niets opduiken, komt het uit de diepte allemaal weer boven. Het is per slot ook een deeltje van mijn eigen, zij het nauwelijks bewuste, geschiedenis.

Bij de familie Klijn aan de Buitensingel verbleven de huisgenoten veelvuldig in de kelder in verband met de vele gevechtshandelingen in de laatste oorlogsmaand. Het is die keldergeur die Pieter zich herinnert. Kort na de bevrijding verhuisden de Van Dijken naar de Hoge Hondstraat; eerst op nummer 75 dat later is omgenummerd naar 77. Ook hier bleven ze met de gevolgen van oorlogsgeweld geconfronteerd. Het hoekhuis naast hen was als gevolg van een neergekomen vliegtuig verwoest. Ook deze informatie wordt bevestigd, door Willy Hoogstraten. De puinhopen van het buurhuis (het

hoekhuis Hoge Hondstraat – Christinastraat; in de latere herbouw is nog steeds zichtbaar dat zich hier iets heeft afgespeeld) vormden nog jaren een dankbare speelplek voor de zonen Van Dijk.

Hoek Hoge Hondstraat - Christinastraat Deventer